

15/04/2021
Focus 2021 - 03

ING Focus

COVID-19: een plaag voor de sociale cohesie?

COVID-19 is niet alleen een ziekte die niet iedereen op dezelfde manier treft, maar het virus dreigt in de toekomst ook de economische ongelijkheid te doen toenemen en daarmee ook de Europese cohesie in gevaar te brengen. Eén jaar na de eerste lockdownmaatregelen is het risico op groeiende ongelijkheid in uiteenlopende vormen aanwezig op de Europese arbeidsmarkt. Dit zijn onze voornaamste conclusies:

Het cijfer

-5,5 %

Het bbp dat in het laatste kwartaal van 2020 verloren ging in de kwetsbaarste sectoren van de Belgische economie, meer dan dubbel zoveel als in andere sectoren.

- De steunmaatregelen van de overheid hebben de werkloosheid en de werkgelegenheid statistisch gezien redelijk stabiel gehouden. Maar ten opzichte van het niveau van voor de crisis was het aantal gewerkte uren in de loop van het tweede kwartaal van 2020 met 15% gedaald in België. Bij de start van de crisis in ons land waren het bovendien vooral de jongeren die het slachtoffer werden van de daling van de werkgelegenheid.
- Het verschil in de daling van het aantal gewerkte uren houdt verband met de specialisatie van landen in sectoren die het kwetsbaarst waren voor de lockdownmaatregelen (productie van auto's en transportmaterieel, groot- en kleinhandel, hotels, restaurants en luchtvaartmaatschappijen, vastgoeddiensten en kunst en cultuur). Ze zijn goed voor maar liefst 40% van de bruto toevoegde waarde in Griekenland, in vergelijking met minder dan 25% in Ierland. België (30%) bevindt zich onder het Europese gemiddelde van 34%.
- Deze sectoren vertonen kenmerken die we in alle landen terugvinden en die hen kwetsbaar maken voor een toename van de ongelijkheid: ze maken intensief gebruik van niet-standaardcontracten (tijdelijke contracten of kleine zelfstandigen, met veelal jongere en laagopgeleide werknemers) en slecht betaalde jobs.
- De eerste categorie is goed voor 30,5% van de tewerkstelling in kwetsbare sectoren voor de lockdownmaatregelen in de eurozone, de tweede is goed voor 23%. Ook hier bevindt België zich in de buurt van het gemiddelde met 29% van de werknemers in kwetsbare sectoren met een niet-standaardcontract en 19% met een laag loon. Deze twee cijfers zijn echter veel hoger dan het Belgisch gemiddelde (waarin alle sectoren meegerekend zijn).
- Onze analyse toont aan dat de kwetsbaarheden kunnen verschillen van land tot land: vooral slecht betaalde werknemers in Duitsland en Ierland, werknemers met een niet-standaardcontract in Portugal en Spanje, en een combinatie van beide in Griekenland en Nederland. Frankrijk en België maken net als het Verenigd Koninkrijk deel uit van de minst kwetsbare landen, want het aantal kwetsbare werknemers is er verhoudingsgewijs minder groot dan elders.
- Dit vergroot de risico's op het gebied van ongelijkheid, want de meest getroffen sectoren maken in grote mate gebruik van kwetsbaardere vormen van tewerkstelling. Vermits de vaccinatiecampagnes traag op gang komen in Europa, weten we bovendien dat het tijd zal kosten vooraleer de lockdownmaatregelen zullen verdwijnen, waardoor de crisis voor deze sectoren langer zal duren dan voor de andere.
- In de landen waar de nodige maatregelen genomen werden, is het risico op een sterke stijging van de ongelijkheid beperkt. De getroffen maatregelen in het begin van de pandemie die voorzien waren voor een relatief korte periode, volstaan echter niet voor werknemers in sectoren waar de crisis intussen al anderhalf jaar aanhoudt. Om te vermijden dat deze laatste in de armoede belanden, zijn er specifieke en gerichte maatregelen nodig in het kader van de toekomstige relanceplannen, met name om de arbeidsmarkt weer op gang te trekken.

Julien Manceaux

Senior Economist
Brussels (BE)
Julien.Manceaux@ing.com

Franziska Biehl

Economist
Frankfurt am Main (DE)
Franziska.Marie.Biehl@ing.com

In het begin van de pandemie leek het er heel even op dat iedereen in hetzelfde schuitje zou zitten. Maar de realiteit van de arbeidsmarkt maakte al snel duidelijk dat niet iedereen even hard geraakt zou worden in de Westerse landen. Omdat sommige sectoren en werknemersgroepen zwaarder getroffen werden dan andere, dreigen een aantal maatstaven van ongelijkheid toe te nemen. Deze maatstaven hebben vele dimensies: de coronacrisis en de lockdowns hadden macro-economisch een verschillend effect naargelang het land, de leeftijdscategorie en het opleidingsniveau. Het risico dat de ongelijkheid in verschillende van deze dimensies toeneemt door de pandemie is reëel, zowel op korte als lange termijn.

Ongelijkheid meten is een moeilijk proces: de meeste gegevens zijn op jaarbasis (de laatste Gini-indices gaan in de meeste gevallen terug tot 2018) of lopen achter, of zijn niet gedetailleerd genoeg om macro-economische vergelijkingen te maken tussen inkomens- of leeftijdscategorieën. Door de aard van de coronacrisis concentreren we ons hier op de verschillen tussen landen wat de kenmerken en evolutie van hun arbeidsmarkt betreft, om op die manier te begrijpen wat er echt gaande is op de arbeidsmarkt en waar zich de grootste risico's op ongelijkheid situeren, zowel op korte termijn als in het herstel dat op de pandemie zal volgen.

1. De evolutie van de arbeidsmarkt tijdens de pandemie

Als we een blik werpen op de werkgelegenheidscijfers in de eurozone, lijkt het wel alsof er nauwelijks sprake is van een coronacrisis. Grafiek 1 toont aan dat de krimp van de tewerkstelling in de eurozone in het tweede kwartaal (-2,1 % en slechts -1,2 % in België) relatief beperkt was in verhouding tot de economische schok (het bbp daalde met 15 % ten opzichte van het vierde kwartaal van 2019) of hetgeen we zagen in de Verenigde Staten (werkgelegenheid -12,8 %). De reële omvang van de economische schok wordt dus zwaar onderschat in de statistieken van de arbeidsmarkt.

Een reden is dat werknemers die gebruik kunnen maken van het systeem van tijdelijke werkloosheid niet als werklozen meegeteld worden: ze konden niet gaan werken, verloren soms een niet-verwaarloosbaar deel van hun inkomen (de uitkeringen compenseren niet altijd helemaal voor het verlies aan inkomsten) maar tegelijkertijd waren ze niet op zoek naar werk, vermits ze nog altijd een job hadden. Op het hoogtepunt van de crisis maakten tot 35 %¹ van de werknemers in Frankrijk (en 28 % in België in het tweede kwartaal of 1,1 miljoen werknemers) gebruik van deze maatregelen. In de eurozone stemde dit overeen met 32 miljoen werknemers op het hoogtepunt van de crisis, of drie keer het aantal werklozen op hetzelfde moment.

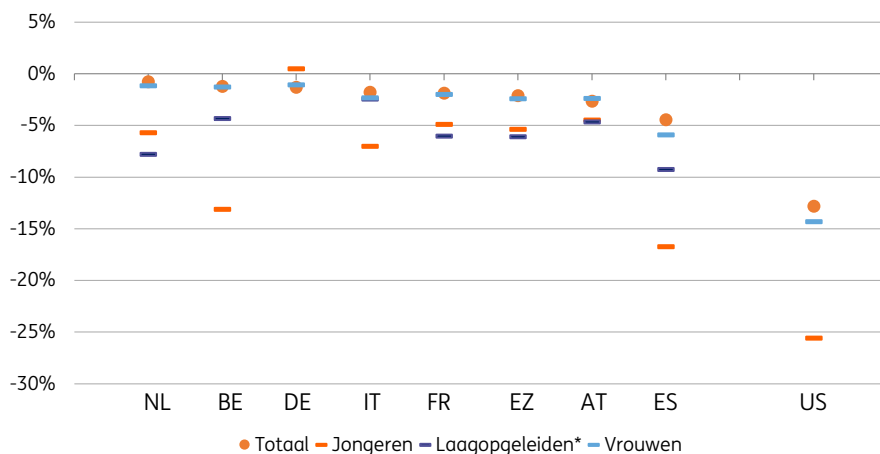
Ondanks hun beperkingen tonen de werkgelegenheidscijfers aan dat verschillende soorten werknemers op een andere manier geraakt werden. In de eurozone bijvoorbeeld was de daling van de werkgelegenheid bij vrouwen nauwelijks hoger dan het gemiddelde, terwijl de werkgelegenheid scherper gedaald is voor lageropgeleiden (met hoogstens een lager secundair diploma) of jongeren (minder dan 25 jaar): daling van respectievelijk 6,1 % en 5,0 % tegenover een gemiddelde daling van 2,1 %. Bijgevolg is de werkloosheidsgraad bij de jongeren in de eurozone gestegen van 15,5 % op het einde van 2019 tot 17,7 % in juni 2020. Op het einde van het jaar bedroeg dit nog altijd 18,5 %², ook al is de totale werkloosheid in de loop van 2020 gedaald. Grafiek 1 toont aan dat de mate waarin de

¹ Bron: [ECB Economic Bulletin](#) 2020-08 ; zie ook onze ander studie in het Engels op [ING Think](#).

² In België bedroegen deze drie cijfers respectievelijk 14,6 %, 15,3 % en 15,9 % (Statbel). Het is immers zo dat de overstap in 2017 naar 475 werkuren per jaar (wat nog altijd bij de laagste in Europa is: in de buurlanden mogen studenten dubbel zoveel werken) voor jobstudenten hun aantal met meer dan 10 % heeft doen stijgen in de drie jaar daarna, volgens de RSZ. In 2019 waren er 561.000 jobstudenten. Aangezien de meesten daarvan tijdens de zomer werken, sneuvelden er door COVID 45.000 banen voor jongeren in het tweede kwartaal in België, wat min of meer overeenstemt met een daling van 14 % van de actieve studenten in dat kwartaal.

werkgelegenheid in landen gekrompen is, sterk varieert. België en Spanje zijn de landen met de grootste verschillen tussen jonge werknemers (minder dan 25 jaar) en het nationaal gemiddelde.

Gr. 1 Daling van de werkgelegenheid in 2e kwartaal van 2020 (i.v.m. 4e kwartaal van 2019 in %) per categorie

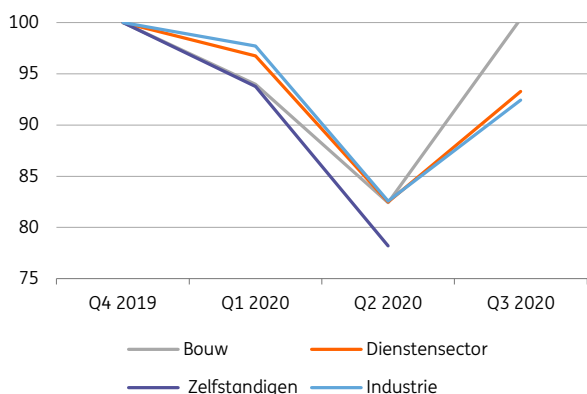


Bronnen: Enquêtes naar de Arbeidskrachten (leeftijd 15-64 jaar; gegevens aangepast voor seizoens- maar niet voor kalendereffecten) en berekeningen ING. *Hoogstens lager secundair diploma.

De werkgelegenheidscijfers tonen dus aan dat sommigen zwaarder geraakt werden dan anderen, maar dat de schok in het algemeen onderschat wordt. De enquêtes van Eurostat m.b.t. de beroepsbevolking leren ons meer over wat er echt aan de hand is. Terwijl de werkloosheidsgraad in de eurozone piekte op 9 % in juli, tonen de gegevens aan dat 17 % van de werknemers geen enkele dag gewerkt heeft in het tweede kwartaal van 2020, wat al beter vergelijkbaar is met de cijfers van de VS, waar de werkloosheid opliep tot 15 %.

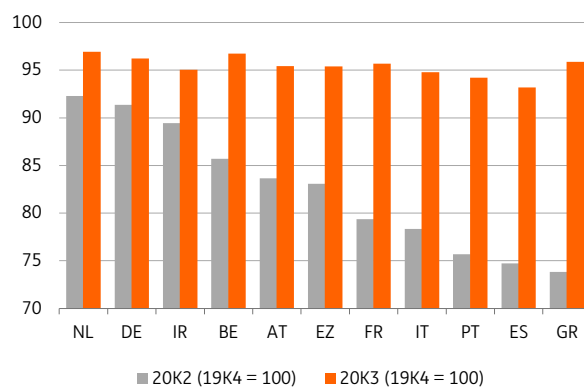
De component 'aantal gewerkte uren' van de enquête geeft bijvoorbeeld een beter beeld van de evolutie van de arbeidsmarkt. Uit grafiek 2 blijkt dat het aantal gewerkte uren in de eurozone in het tweede kwartaal met 15 % gedaald is in alle sectoren, en met meer dan 20 % voor de zelfstandigen. Dit staat in schril contrast met de daling van de werkgelegenheid met 2,1 % waarover we het hierboven hadden (ten opzichte van het vierde kwartaal van 2019). Sindsdien tonen de gegevens aan dat het economisch herstel het aantal gewerkte uren heeft doen stijgen in de bouwsector, terwijl dat de gepresteerde uren in de dienstensector en de industrie nog respectievelijk 6,7 % en 7,5 % onder het niveau van voor de pandemie lagen in het derde kwartaal.

Gr. 2 Gewerkte uren per sector in de eurozone (4e KW 2019 = 100)



Bron: ECB Data Warehouse (NBB voor België) Gegevens gecorrigeerd voor seizoenseffecten

Gr. 3 Gewerkte uren per land in de eurozone (4e KW 2019 = 100)



Bron: ECB Data Warehouse (NBB voor België) Gegevens gecorrigeerd voor seizoenseffecten

Op nationaal niveau toont grafiek 3 aan dat de schok erg uiteenlopende gevolgen had naargelang het land (het aantal gewerkte uren is met minder dan 10 % gedaald in Duitsland en met meer dan 25 % in Spanje), maar dat deze verschillen begonnen te slinken in de loop van het derde kwartaal. De verschillen mogen dan wel kleiner geworden zijn in het derde kwartaal, maar ze blijven niettemin relatief groot: zo varieert het aantal gewerkte uren in het derde kwartaal van 97 % van het niveau van voor de crisis in België en Nederland tot slechts 93,2 % in Spanje. België bevindt zich dus aan de kop van het peloton wat de terugkeer naar het aantal gepresteerde uren betreft.

Deze gegevens tonen echter aan dat er nog heel wat inspanningen nodig zullen zijn in de eurozone om opnieuw het niveau van voor de pandemie te behalen: na de financiële crisis heeft het 10 kwartalen geduurd (tussen midden 2013 tot eind 2015) om te gaan van 95 % naar 100 % van het aantal gewerkte uren in 2007.

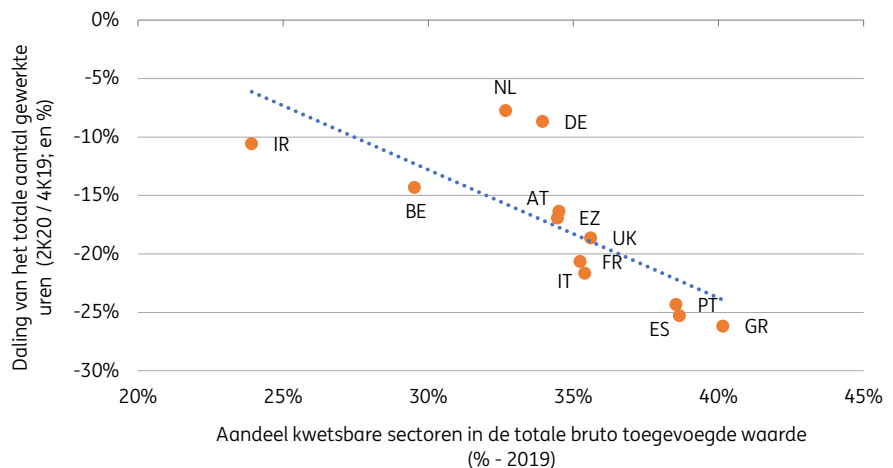
Toegegeven, een deel van deze achterstand houdt rechtstreeks verband met de lockdownmaatregelen. Zodra deze maatregelen opgeheven worden en de vaccinatiecampagnes vorderen, zou er normaal een inhaalbeweging moeten komen. Onze stelling is echter dat deze 'ontbrekende' uren geconcentreerd zijn in de meest kwetsbare segmenten van de arbeidsmarkt, wat – gelet op de verlenging van de belangrijkste lockdownmaatregelen in 2021 – gevolgen op lange termijn kan hebben voor de ongelijkheid.

2. De meest kwetsbare sectoren zijn gemakkelijk te identificeren

Het minste wat we kunnen zeggen, is dat de economische impact van COVID-19 sterk geconcentreerd is in sectoren waar de vraag berust op mobiliteit of menselijk contact. Wij definiëren ze hier als de volgende sectoren³: productie van auto's en transportmaterieel; groot- en kleinhandel, hotels, restaurants en luchtvaartmaatschappijen; professionele en vastgoeddiensten, kunst en cultuur. Deze definitie stemt overeen met vroegere studies van de OESO⁴, maar wij hebben ervoor gekozen om de bouwsector buiten beschouwing te laten (zoals blijkt uit grafiek 2) omdat de werkgelegenheid daar al snel het niveau van voor de crisis overtroffen heeft. Het aandeel in de plaatselijke arbeidsmarkt van deze sectoren varieert bijvoorbeeld van ongeveer 25 % in Frankrijk en België tot iets minder dan 35 % in Spanje.

Grafiek 4 bevestigt dat de daling van het aantal gewerkte uren waarover we het hierboven hadden zich hoofdzakelijk voordeed in landen die sterk gespecialiseerd zijn (in % van hun totale bruto toegevoegde waarde) in sectoren die kwetsbaar zijn voor COVID: ze zijn bijvoorbeeld goed voor 40 % van de economie in Griekenland, Spanje en Portugal, wat deels verklaart waarom het aantal gewerkte uren in deze landen met 25 % kelderde in de eerste weken van de lockdown. België is iets minder 'gespecialiseerd' dan andere landen in deze activiteiten (29,5 % van de toegevoegde waarde) en de totale economische schok was dan ook minder groot dan in andere landen.

Gr. 4 Het aantal gewerkte uren is het sterkst gedaald in landen die gespecialiseerd zijn in activiteiten die het zwaarst geraakt zijn door de lockdownmaatregelen



Bronnen: Eurostat, ECB, berekeningen ING. Berekening m.b.t. Bruto Toegevoegde Waarde is in nominale termen, gecorrigeerd voor seizoens- en kalendereffecten

Hieruit leiden we af dat de verschillen tussen landen die we vaststellen op de arbeidsmarkt verband houden met hun economische structuur en hun specialisatie in sectoren die bijzonder kwetsbaar zijn voor COVID, wat reeds duidelijk gedocumenteerd werd.

In het volgende gedeelte laten we zien dat deze sectoren bovendien kenmerken bezitten die we in alle landen terugvinden en die hen kwetsbaar maken voor een groeiende ongelijkheid op verschillende vlakken (lage lonen/hoge lonen, geslacht, ouderen/jongeren, hoogopgeleid/laagopgeleid, standaardcontract/niet-standaardcontract).

³ NACE-codes C29, C30, G, H51, I, L, N, R.

⁴ OESO (2020), OECD Economic Outlook, Volume 2020 Issue 1, OECD Publishing, Parijs, <https://doi.org/10.1787/0d1d1e2e-en>.

3. Arbeidsmarkt en ongelijkheid

Zoals Mario Draghi al zei, is 'werkloosheid de belangrijkste oorzaak van ongelijkheid' in tijden van crisis. Jobs creëren is daarom ook het beste middel om de ongelijkheid terug te dringen, vermits een herstel van de arbeidsmarkt vooral diegenen die als eerste hun baan verloren goed uitkomt. In de huidige crisis vormt de verlenging van de lockdownmaatregelen die de meest kwetsbare sectoren treffen een risico voor de ongelijkheid, want dit zijn ook de sectoren met veelal atypische arbeidsregelingen en lage lonen.

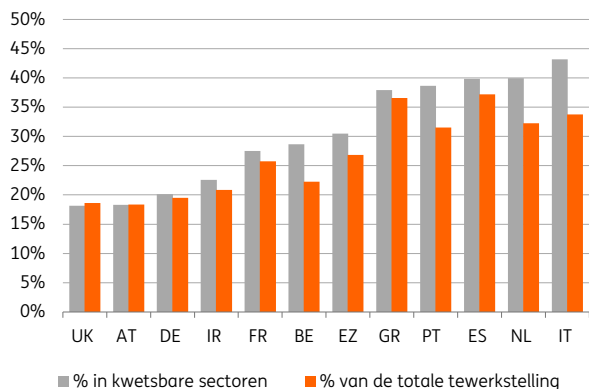
Of het nu is omdat ze jong zijn (nieuwkomers in het bedrijf) of ongeschoold (gemakkelijk te vervangen), kwetsbare werknemers verliezen doorgaans sneller hun baan omdat ze vaak een arbeidsregeling hebben die door economen 'niet-standaardcontracten' genoemd worden: tijdelijke contracten en zelfstandige arbeid, waar soms ook nog deeltijdse contracten aan toegevoegd worden (daarmee houden we hier geen rekening, want de aard van de huidige crisis heeft de eerste twee categorieën buitenproportioneel getroffen en bovendien bevatten ze al de deeltijds zelfstandigen en de tijdelijk tewerkgestelden op deeltijdse basis).

Het gebruik van niet-standaardcontracten in een arbeidsmarkt of in een bepaald land is een belangrijke factor in het risico op ongelijkheid. Toen de pandemie uitbrak, werden tijdelijke contracten bijvoorbeeld niet vernieuwd en werd veel uitzendarbeid stopgezet. In sommige landen was dit zelfs de voornaamste oorzaak van de stijging van de werkloosheid in het tweede kwartaal van 2020. In de meeste landen kregen deze werknemers niet dezelfde voorwaarden als werknemers die een beroep konden doen op tijdelijke werkloosheid. Bovendien zijn de werkloosheidsuitkeringen doorgaans minder generoos (hoewel dat afhangt van land tot land) voor kleine zelfstandigen die hun activiteit stopzetten of jonge werknemers met kortlopende contracten dan voor werknemers met een standaardcontract.

Een ander risico is dat de kwetsbare sectoren ook vaak gekenmerkt worden door lage lonen. Zodra werknemers in deze sectoren een werkloosheidsuitkering ontvangen, is hun vervangingsinkomen lager dan hun gewone loon, dat sowieso al aan de lage kant was. Behalve de VS zijn er maar weinig landen die deze trend hebben kunnen keren tijdens de pandemie. Grafieken 5 en 6 tonen aan dat de bovenstaande sectoren, die het kwetsbaarst zijn voor COVID-19, ook een intensief beroep doen op niet-standaardcontracten en lage lonen in vergelijking met de andere sectoren.

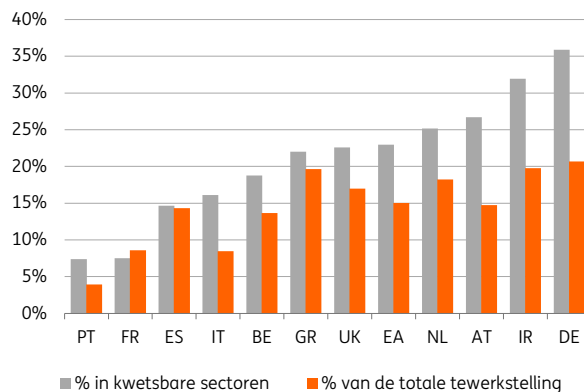
Zo toont grafiek 5 aan dat de niet-standaardcontracten (zelfstandigen en tijdelijke contracten) in de eurozone goed zijn voor 30,5 % van de tewerkstelling in de hierboven omschreven kwetsbare sectoren, wat meer dan de 26,8 % van de totale tewerkstelling is. We stellen vast dat deze kloof groter is in Italië, Nederland, Portugal en België, waar de meest kwetsbare sectoren veel meer gebruik maken van niet-standaardcontracten dan gemiddeld, met verhoudingen die oplopen tot 40 % in Nederland en Spanje en 43 % in Italië. Ook in België is de kloof redelijk groot, maar niet-standaardcontracten vertegenwoordigen slechts 22,3 % van de totale werkgelegenheid (28,7 % in de kwetsbare sectoren), een van de laagste cijfers van de eurozone (net als in Oostenrijk, Duitsland en Ierland).

Gr. 5 Aandeel (%) van niet-standaardcontracten in de tewerkstelling in kwetsbare sectoren (in vergelijking met het nationaal gemiddelde)



Bronnen: Enquêtes m.b.t. beroepsbevolking en berekeningen ING

Gr. 6 Aandeel (%) van lage lonen⁵ in de tewerkstelling in kwetsbare sectoren (in vergelijking met het nationaal gemiddelde)



Bronnen: Enquêtes m.b.t. de beroepsbevolking en berekeningen ING

Wat de slecht betaalde banen betreft (grafiek 6) springen andere landen in het oog: hun aandeel in de totale tewerkstelling in kwetsbare sectoren is buitenproportioneel hoog (ten opzichte van het nationale gemiddelde) in Oostenrijk, Duitsland en Ierland. Zo betalen 36 % van de jobs in kwetsbare sectoren een laag uurloon in Duitsland, tegenover een nationaal gemiddelde van slechts 21 %. In België zijn de lage lonen goed voor 14 % van de totale werkgelegenheid en 19 % van de kwetsbare sectoren.

We denken dat deze cijfers diverse aspecten van ongelijkheid omvatten: opleiding en leeftijd (de jongste en laagst opgeleide werknemers hebben vaak niet-standaardcontracten), en het loon. Aangezien het hier gaat om sectoren waarvan we de evolutie kennen in 2020, denken we dat de analyse van deze trends (zie hieronder) ons ook iets leert over de evolutie van het risico op ongelijkheid in de verschillende landen.

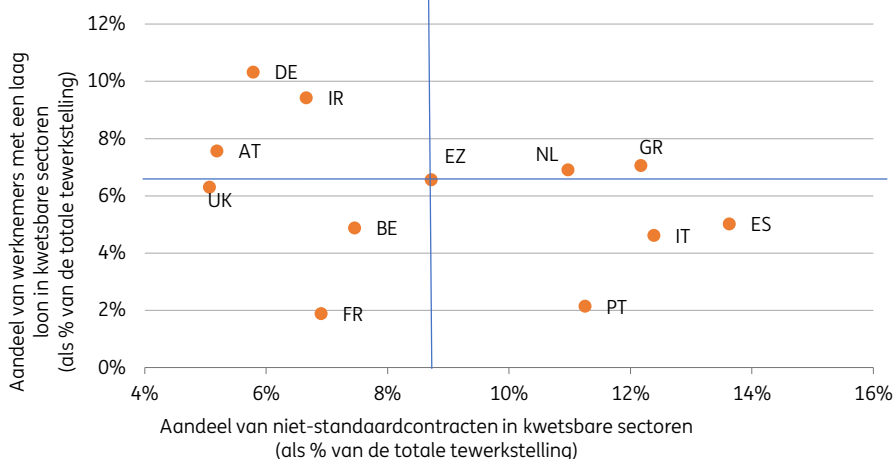
⁵ Eurostat definieert werknemers met een laag loon als werknemers (met uitsluiting van leercontracten) die 2/3 of minder van het mediaan bruto uurloon verdienen in het betreffende land.

4. Ongelijkheid in kaart brengen

De coronacrisis heeft vooral sectoren getroffen die traditioneel meer dan andere sectoren een beroep doen op kwetsbare werknemers. De verschillende werknemerscategorieën werden niet allemaal op dezelfde manier geraakt door de crisis (jongeren en ouderen, standaard- en niet-standaardcontracten, lage en hoge lonen). Aangezien de landen van de eurozone in meer of mindere mate gespecialiseerd zijn in deze kwetsbare activiteiten, betekent een asymmetrische schok voor deze categorie werknemers ook dat landen in verschillende mate blootgesteld zijn aan het risico op meer ongelijkheid. Het is bijgevolg interessant om te zien in welke landen een groter deel van de arbeidsmarkt bestaat uit niet-standaardcontracten en/of slecht betaalde banen in kwetsbare sectoren.

In grafiek 7 brengen we de landen 'in kaart' aan de hand van twee aspecten: het aandeel in de totale tewerkstelling van (1) niet-standaardcontracten in sectoren die kwetsbaar zijn voor COVID-19 en (2) slecht betaalde banen in diezelfde sectoren. We nemen het gemiddelde van de eurozone als referentie om 4 groepen te onderscheiden: landen met een laag risico (FR, BE, VK) en de landen met een hoog risico (NL, GR) met een bovengemiddeld percentage van (1) en (2), de andere landen die vooral kwetsbaar zijn voor lage lonen (AT, DE, IR) of voor niet-standaardcontracten (ES, IT, PT). Dit overzicht toont aan dat de oorzaken van deze kwetsbaarheid verschillen van land tot land en er dus een specifiek lokaal beleid gevoerd moet worden om te vermijden dat het risico op ongelijkheid zich manifesteert. In het verlengde daarvan kan een land met een laag risico dat geen maatregelen neemt tegen deze risico's maken dat deze risico's zich toch verwezenlijken voor sommige werknemersgroepen, terwijl andere landen die op het eerste gezicht een groter risico inhouden deze risico's kunnen vermijden door gerichte maatregelen te nemen.

Gr. 7 Toenemende ongelijkheid: de risico's in kaart gebracht



Bronnen: Eurostat, ECB, berekeningen ING

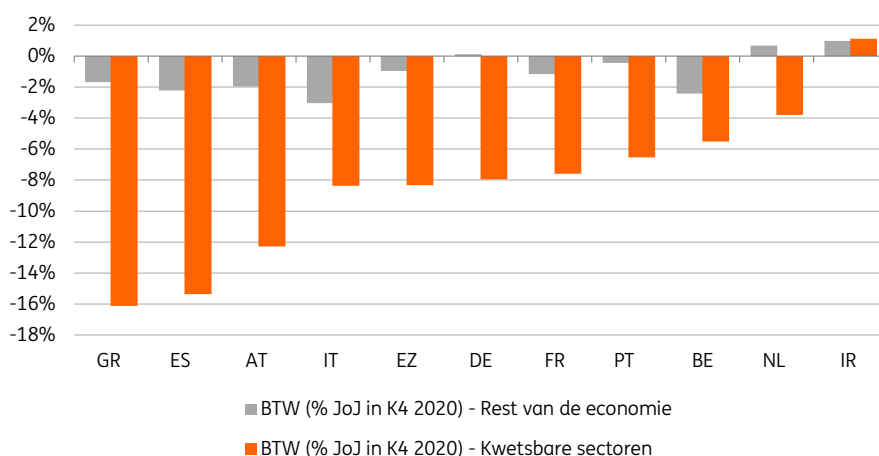
5. Uitzicht op herstel en risico's op vlak van ongelijkheid op lange termijn

De groeicijfers voor de eurozone voor de tweede jaarhelft van 2020 wijzen erop dat het herstel tot dusver even onevenwichtig was als de schok. Sommige sectoren hebben de verloren bruto toegevoegde waarde (BTW) al snel weer goedgemaakt en in sommige gevallen zelfs hun niveau van voor de crisis overtroffen, terwijl het productieverlies grotendeels geconcentreerd blijft in de hoger genoemde kwetsbare sectoren.

Grafiek 8 bevestigt dat COVID-gevoelige sectoren in de meeste landen achterlopen op het herstel dat we in de rest van de economie zien: in Spanje is hun bruto toegevoegde waarde nog altijd 15 % lager dan voor de pandemie, terwijl dit voor de rest van de economie slechts 2 % onder dit niveau ligt. In Duitsland, Portugal en Nederland heeft de rest van de economie zich zelfs helemaal hersteld. In dit opzicht is België een van de landen waar het verschil tussen de economische achterstand die goedgemaakt moet worden door kwetsbare sectoren (5,5 %) en die van de andere sectoren (2,4 %) het kleinst is.

Dit is erg belangrijk, want dit toont aan dat de '90 % economie'⁶ niet bestaat: de meeste sectoren hebben zich (nagenoeg) volledig hersteld, terwijl andere sectoren zich eerder in een '85 % economie' bevinden. Dit vergroot dit de risico's op het gebied van ongelijkheid, want deze sectoren maken in hoge mate gebruik van kwetsbaardere vormen van tewerkstelling. Vermits de vaccinatiecampagnes traag op gang komen in Europa, weten we bovendien dat het tijd zal kosten vooraleer de lockdownmaatregelen helemaal zullen verdwijnen, waardoor de crisis voor deze sectoren langer zal duren dan voor de andere. Het risico dat de ongelijkheid toeneemt is weliswaar beperkt als we het over een schok hebben die drie maanden duurt, maar dat is al veel minder het geval als we het over een situatie hebben die al anderhalf jaar aanhoudt.

Gr. 8 Kwetsbare sectoren verantwoordelijk voor het grootste deel van de in te lopen economische achterstand



Bron: Eurostat, ECB, eigen berekeningen Berekening m.b.t. Bruto Toegevoegde Waarde is in nominale termen, gecorrigeerd voor seizoens- en kalendereffecten

Er zijn verschillende redenen waarom het risico toeneemt dat een deel van de bovenstaande actieve beroepsbevolking in de armoede belandt, waardoor de ongelijkheid op lange termijn toeneemt. Ten eerste werden de lockdownmaatregelen onlangs verlengd in heel Europa waardoor diezelfde sectoren in het eerste kwartaal van 2021 nog maar eens getroffen werden. Ten tweede is de kans klein dat we voor eind 2021 terugkeren naar een situatie zonder "social distancing", het moment waarop het grootste deel van de bevolking in heel de eurozone gevaccineerd zou moeten zijn. Ten derde zal de periode die volgt op de pandemie mogelijk een erg problematische 'nieuwe realiteit' creëren voor werknemers in kwetsbare sectoren: het aantal werkgevers zal sterk gedaald

⁶ De 90 % economie is een bekende titel van The Economist (30/04/2020) die verwees naar het feit dat het nakende herstel onvolledig zal zijn.

zijn door de faillissementen, wat de lonen en de duur van de overeenkomsten wellicht nog lange tijd onder druk zal zetten. De werknemers met een laag loon en/of een niet-standaardovereenkomst in kwetsbare sectoren zijn echter goed voor ongeveer 5 tot 15 % van de werknemers in de Europese landen. Dit is een niet te verwaarlozen cijfer als we weten dat zich daar de grootste risico's concentreren.

Sommige landen hebben maatregelen genomen tegen deze risico's om ervoor te zorgen dat de meest kwetsbare werknemers die door de mazen van het sociale zekerheidsnet vallen niet in de armoede belanden. Sommige landen kunnen nog meer doen. Onze resultaten tonen aan dat de grootschalige algemene maatregelen (die voor alle sectoren gelden), die weliswaar gerechtvaardigd waren bij het begin van de epidemie, nu gevolgd moeten worden door gerichte maatregelen voor specifiekere groepen werknemers tot het einde van het jaar. Aangezien men veel gemakkelijker in de armoede belandt dan dat men eruit geraakt, moeten de komende relanceplannen focussen op kwetsbare jobs waarvoor de preventiemaatregelen geen succes hadden.

Deze gerichte maatregelen kunnen de vorm aannemen van tijdelijke subsidies of een uitbreiding van de tijdelijke werkloosheid of opleidingsprogramma's. We denken hierbij bijvoorbeeld aan tijdelijke werknemers die ondersteund moeten worden bij de overstap van kwetsbare sectoren naar sectoren die zich wel hersteld hebben. Kleine zelfstandigen die failliet dreigen te gaan zodra de moratoria opgeheven worden, zullen ongetwijfeld nog meer steun nodig hebben.

Sommige landen hebben al maatregelen getroffen, hoewel de tijd die de begunstigden nodig hebben om effectief toegang te krijgen tot de middelen sterk varieert van land tot land. Oostenrijk beschikt bijvoorbeeld over een reconversieplan voor laaggeschoolde arbeiders die een hogere werkloosheidsuitkering ontvangen, en een speciaal fonds voor wie geen klassieke werkloosheidsuitkering ontvangt. Duitsland heeft gerichte maatregelen genomen voor zelfstandigen maar heeft slechts heel beperkte stimulansen voorzien om de jongste werknemers in de bedrijven aan het werk te houden.

In België heeft niet iedereen kunnen profiteren van het systeem van de tijdelijke werkloosheid: de peilingen van de ERMG van de Nationale Bank van België tonen aan dat 21 % van de gezinnen een inkomensverlies leed van meer dan 10 % bij het begin van de epidemie (enquête van juni). Het is erg waarschijnlijk dat deze gezinnen zich concentreren in de bovenstaande categorieën, want in de enquête van maart 2021 bedroeg dit cijfer nog 16 %⁷. De belangrijkste maatregel was het overbruggingsrecht voor zelfstandigen, die vervolgens uitgebreid werd naar andere kwetsbare werknemers (met name uit de cultuursector, waar ze veelal met maanden vertraging uitbetaald werden). Ook de ocmw's hebben hun steentje bijgedragen: het aantal personen dat een leefloon ontvangt is in november 2020 (laatst gepubliceerde cijfer door de [POD Maatschappelijke Integratie](#)) opnieuw gestegen met 7 % op jaarbasis of met meer dan 10.000 personen voor heel België (156.300 begunstigden) en de ocmw's gaven al te kennen dat deze stijgende trend zich voortzet in 2021.

Het is een punt dat bovenaan de agenda zou moeten staan bij de komende relanceplannen, zowel in België als in het buitenland. Hebben de maatregelen op korte termijn het meest effect in sectoren die nog altijd de gevolgen van de crisis ondervinden? Aangezien het noodzakelijk zal zijn om de meest kwetsbare sectoren langer dan voorzien te ondersteunen, kan men zich afvragen of een deel van de relanceplannen niet gewijd moeten worden aan stimuleringsprogramma's voor de meest kwetsbare werknemers, om de abnormaal hoge werkloosheid die we momenteel zien bij de jongeren aan te pakken en de ondernemingszin van een hele generatie zelfstandigen niet te fnuiken.

⁷ [ERMG](#)

Disclaimer

Deze publicatie, opgesteld door de afdeling Economische en Financiële Analyse van ING België N.V. ("ING") is uitsluitend bedoeld ter informatie en houdt geen rekening met de beleggingsdoelstellingen, financiële situatie of middelen van een bepaalde gebruiker. De informatie in deze publicatie is geen aanbeveling om te beleggen en is geen juridisch, fiscaal of beleggingsadvies noch een aanbod of uitnodiging om financiële instrumenten te kopen of te verkopen. Alle redelijke maatregelen werden genomen om ervoor te zorgen dat deze publicatie niet onwaar of misleidend is, maar ING kan niet garanderen dat de informatie volledig is of de informatie meegegeed door derden correct is. ING is niet aansprakelijk voor directe, indirecte of gevolgschade die voortvloeit uit het gebruik van deze publicatie, behoudens grove fout van ING. Tenzij anders vermeld, zijn eventuele opinies, voorspellingen of schattingen uitsluitend toe te rekenen aan de auteur(s), zoals deze gelden op de publicatiedatum. Bovendien kunnen deze zonder voorafgaande kennisgeving worden gewijzigd.

Mogelijk is de verspreiding van deze publicatie onderworpen aan wettelijke of reglementaire beperkingen in verschillende rechtsgebieden en wie die deze publicatie in handen krijgt, dient zich te informeren over, en zich te houden aan, deze beperkingen.

Op dit rapport zijn auteurs- en databankrechten van toepassing en dit rapport mag niet gereproduceerd, verspreid of gepubliceerd worden voor welke doeleinden dan ook zonder de voorafgaandelijke, uitdrukkelijke en schriftelijke toestemming van ING. Alle rechten voorbehouden. Aan de publicerende juridische entiteit, ING België N.V is vergunning verleend door de Nationale Bank van België en zij staat onder toezicht van de Europese Centrale Bank (ECB), de Nationale Bank van België (NBB) en de Autoriteit voor Financiële Diensten en Markten (FSMA). ING België N.V. is opgericht in België (ondernemingsnummer 0403.200.393 te Brussel).

Voor Amerikaanse beleggers: Wie dit rapport wenst te bespreken of transacties wenst uit te voeren met de effecten die hierin besproken werden, dient contact op te nemen met ING Financial Markets LLC, dat lid is van de NYSE, FINRA en SIPC en onderdeel is van ING, en dat de verantwoordelijkheid draagt voor de verspreiding van dit rapport in de Verenigde Staten conform de toepasselijke voorschriften.

Verantwoordelijke uitgever: Peter Vanden Houte, Marnixlaan 24, 1000 Brussel, België.